Yritysten omistajanvaihdosten kärkihaasteet entisellään

3.12.2021

Seinäjoen ammattikorkeakoulu on tehnyt valtakunnallisia omistajanvaihdosbarometreja vuodesta 2012 lähtien. Tänä vuonna jo neljättä kertaa toteutettu tutkimus kertoi, että ennakkoon suurinta huolta herättävät vanhat tutut haasteet.

Tutkimuksessa pyydettiin yli 55-vuotiaita vastaajia arvioimaan omistajanvaihdokseen liittyviä haasteita omalla kohdallaan. Kysymys kohdistettiin yrittäjille, jotka suunnittelivat sukupolvenvaihdosta perheen sisällä tai yrityksen myyntiä ulkopuoliselle. Kolmen kärki on pysynyt lähes ennallaan vuodesta toiseen. Suurimmaksi haasteeksi koettiin jälleen **jatkajan tai ostajan löytyminen**.

Miettiessä omistajanvaihdosta omalla kohdalla, missä määrin eri tekijät koetaan ongelmiksi/ haasteiksi?		p	1 %	2 %	3 %	4 %	5 %	**Keskiarvot asteikolla 1 - 5** 1=ei lainkaan ongelma 5=erittäin merkittävä ongelma
Jatkajan/ostajan löytyminen	v.2012	0,52	20	14	18	**25**	23	3,2
	v.2015		23	11	19	**24**	23	3,1
	v.2018		20	12	17	23	**27**	3,3
	v.2021		15	12	20	**31**	22	3,3
Arvonmäärityksen vaikeus 1)	v.2012	0,65	16	18	**29**	26	10	3,0
	v.2015		11	21	**30**	25	12	3,1
	v.2018		14	20	**28**	27	11	3,0
	v.2021		11	21	**31**	28	10	3,0
Yrityskaupan/omistajanvaihdoksen rahoitus 2)	v.2012	0,96	24	23	**31**	15	8	2,6
	v.2015		16	19	**33**	21	11	2,9
	v.2018		13	19	**35**	22	10	3,0
	v.2021		11	21	**37**	22	9	3,0
v.2012 n≈2531; v.2015 n≈1045; v.2018 n≈616; v. 2021 n≈790								

1) aiemmin vaihtoehto oli Arvonmääritys
2) v. 2012 ja 2015 vaihtoehto oli Rahoitus
Yli 55 v. sukupolvenvaihdos tai yrityksen myynti ulkopuoliselle

Kuvio. Omistajanvaihdosten suurimmat ennakoidut haasteet.

Yli puolet (53 %) vastaajista piti jatkajan ja ostajan löytymistä erittäin merkittävänä tai merkittävänä ongelmana. **Arvonmääritystä** pidettiin toiseksi suurimpana ongelmana. Vastaajista 38 % piti sitä erittäin merkittävänä tai melko merkittävänä ongelmana. Kolmanneksi suurin haaste oli **omistajanvaihdoksen rahoitus**, jota pitää ongelmana 31 % vastaajista.

Taustat vaikuttavat ennakoituihin haasteisiin

Kaikki yrittäjät eivät kohtaa haasteita samoista lähtökohdista. Eroja haasteiden kokemisessa on sekä yksilön että yrityksen taustojen suhteen.

Ns. portfolio- ja sarjayrittäjät, joilla on uransa varrelta kokemusta useammasta yrityksestä, kokevat arvonmäärityksen pienempänä haasteena (ka 2,9) kuin muut vastaajat (ka 3,2). Kokemus siis antaa varmuutta arvonmääritykseen. Naisille jatkajan ja ostajan löytäminen näyttäytyy hieman haastavampana (ka 3,5) kuin miehille (ka 3,2), samoin kuin arvonmääritys (ka 3,3 ja 2,9).

Yritystason taustatekijöistä keskeinen on yrityksen koko. Jatkajan tai ostajan löytyminen on haasteena selvästi sitä suurempi mitä pienempi yritys on. Suuremmissa, yli 20 henkilöä työllistävissä yrityksissä jatkajan tai ostajan löytyminen huolettaa selkeästi vähemmän (ka 2,6) kuin pienimmissä yksinyrittäjien yrityksissä (ka 3,6). Sama pätee myös arvonmääritykseen, jonka yksinyrittäjät kokevat suuremmaksi haasteeksi (ka 3,1) kuin yli 20 henkilöä työllistävät (2,6).

Aina koko ei vaikuta yhtä suoraviivaisesti. Omistajanvaihdoksen rahoitus koetaan suuremmaksi ongelmaksi 5–10 työntekijän yrityksissä (ka 3,1) kuin kaikista suuremmissa yrityksissä (ka 2,9) tai yksinyrittäjillä (ka 2,7).

Verotus haastaa erityisesti sukupolvenvaihdoksissa

Muu kuin perintö- ja lahjaverotus koettiin neljänneksi suurimpana haasteena vuoden 2021 barometrissa (ka 2,8). Sen sijaan perintö- ja lahjaveroa ei keskimäärin pidetty kovin suurena ongelmana (ka 2,5). Vastaajista 27 % piti perintö- ja lahjaveroa erittäin tai jokseenkin merkittävä ongelmana mutta vastaavasti 35 % oli sitä mieltä, ettei siihen liity lainkaan ongelmaa ja 18 % oli lisäksi valinnut vaihtoehdon 2 eli ettei asiassa juurikaan ole ongelmaa.

Keskimääräinen tulos ei kuitenkaan kerro koko totuutta. Yrityksissä, joissa suunniteltiin sukupolvenvaihdosta, perintö- ja lahjavero koettiin suuremmaksi haasteeksi (ka 3,6) kuin jos yritys aiotaan myydä ulkopuolisille (ka 2,0). Perintö- ja lahjaverotus myös koetaan suuremmaksi haasteeksi kaikkein suurimmissa yrityksissä (ka 3,3) verrattuna pienempiin yrityksiin. Tämä on selkeästi yhteydessä siihen, että suuremmissa yrityksissä sukupolvenvaihdos on tavoitteena yli puolella vastaajista.

Tutkimuksessa vertailtiin lisäksi sitä, miten perhe- ja muut yritykset eroavat toisistaan ennakoitujen haasteiden osalta. Perheyritykset kokivat odotetusti perintö- ja lahjaverotuksen haasteellisemmaksi (ka 2,9) kuin muut yritykset (ka 2,1). Sama koskee verotusta yleensä (perheyritysten keskiarvo 3,0 ja muiden yritysten 2,6). Jatkajan tai ostajan löytyminen on puolestaan perheyrityksissä pienempi haaste (ka 3,1) kuin muissa yrityksissä (ka 3,6). Tämä onkin varsin ymmärrettävää. Arvonmäärityksen haastavaksi kokemisessa on pieni ero perheyritysten ja muiden välillä. Perheyritykset kokevat sen hieman pienemmäksi ongelmaksi (ka 3,0) kuin muut (ka 3,2).

Ennakoidut haasteet suhteellisen pieniä

Odotukset tulevan omistajanvaihdoksen haasteista ja toteutuneiden omistajanvaihdosten koetut haasteet ovat barometrista toiseen pysyneet varsin samanlaisia. Isossa kuvassa haasteet sekä ennakoidut että koetut haasteet ovat suhteellisen vähäisiä. Tästä huolimatta yksittäiselle yritykselle yksittäinen haaste voi olla merkittävä ongelma. Tietyillä yrityksillä ja yritysryhmillä yleisiin keskiarvoihin ”katoavat” haasteet saattavat olla omistajanvaihdoksen kannalta olennaisia kysymyksiä. Esimerkiksi sukupolvenvaihdosta suunnittelevien suurempien yritysten huoli verotuksesta on seikka, johon on syytä kiinnittää huomiota. Työllistävien yritysten toiminnan jatkuminen ja tuleva kasvu ovat tärkeitä paitsi yrityksille myös ympäröivälle yhteiskunnalle.

Kauppatieteiden tohtorit Anmari Viljamaa, Elina Varamäki, Juha Tall ja Sanna Joensuu-Salo Seinäjoen ammattikorkeakoulusta